

בעזרת השם יתברך

כתבי הסבא ותלמידיו מנובהרדוק

אמונה וביטחון

א

ממרן אדמו"ר
הגאון החסיד
מוהר"י הורוויץ זצוקל"ה

וכתבי תלמידיו ממשיכי דרכו
מנהלי וראשי הישיבות
ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי אברהם יפהץ זצוק"ל
הגאון הצדיק רבי דוד בליאבר זצוק"ל הי"ד
הגאון הצדיק רבי ישראל יעקב לויבצ'נסקי זצוק"ל הי"ד
הגאון הצדיק רבי אברהם זלמנס זצוק"ל הי"ד

נערך על ידי
"מכון דעת-חכמה"

אדרת תשפ"ז

כל הזכויות שמורות

לכל ענייני הספר:

0504116403

Machon.dc@gmail.com

הספרים שיצאו בס"ד על ידינו:
כתבי הסבא מגובהרדוק "אלול ימים נראים"

קובץ שיחות מוסר י"ז בסליו
שיחות ומאמרים שנאמרו ע"י
הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצוק"ל
בימי הזכרון למרן אדמו"ר הסבא מגובהרדוק

קובץ שיחות מוסר – "בדרכי העבודה"
מאת הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצוק"ל

ספר זכרון
להגה"צ רבי גרשון ליבמן זצוק"ל
ובו הספרים ומאמרים שנאמרו לזכרו

טלפון באירופה: 33.681585656

עימוד: 0504193649

עיצוב כריכה ושערים:

פתחני

עיצוב ספרים
05484.77.564

תוכן ענינים

א	הקדמה
ה	חזיתיה מאחוריה ליום הזכרון של אדמו"ר זצ"ל
ב	בעקבות אדמו"ר זצ"ל
לג	י"ז כסליו לדמותו של אדמו"ר זצ"ל
לט	פרקים בתולדות נובהרדוק
מז	מדרגת האדם "בדרכי הבטחון"
צג	אל תצר צרת מחר
קה	שכל האדם ושכל התורה
קיג	תמונת שבט לוי
	ביטחון והסתפקות המה כהירכיים שמעמידים להבן תורה שתתקיים התורה בידו ויעלה מעלה מעלה
קיז	קנייני הביטחון והשגחה הם כירכיים המעמידים את תורתו של התלמיד חכם
קכא	ביטחון
קכב	הביטחון במשנתו של אדמו"ר זצ"ל
קלט	"בעל ביטחון" לדמותו של אדמו"ר זצ"ל
קמט	כל כדור יש לו כתובת משלו
קנו	המאורות הגדולים – אדמו"ר זצ"ל
קעד	הנר שהגיע בדרך נס
קעט	מורן ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי אברהם יפה'ן זצוק"ל
קפד	סימני החכמה
קצא	ראשונים עשו תורתם קבע
קצח	מאמין ואינו מאמין
ר	וירא מנוחה כי טוב

מעלת המנוחה	רג
ברוך הגבר אשר יבטח בה'	רה
אשרי אדם עוז לו בך	ריג
הן בקדושי לא יאמין	ריז
מידת הביטחון של יוסף	רכב
צדיק באמונתו יחיה – פרסומי ניסא	רכז
מאי הנוכה	רכט
קבלת הגזירות בביטחון	רלג
הכנה למדריגות	רלט
אל בינתך אל תשען	רמוג
זכירת מעמד הר סיני	רמוז
ולישרי לב שמחה	רנ
גאולת מצרים והגאולה העתידה	רנד
הצלה שלימה	רנט
קדושת ארץ ישראל	רסב
שביעית עליה או ירידה	רסה
עמלות התורה קיום העולם	רסט
גדולה – על ידי אמונה	עדר
הסתפקות	רעז
אמונה תמימה	רפא
אמונת חכמים	רפה
קרני האור מתוך ההסתרה	רפט
כי הוא הגותן לך כוח	רצג
אורו של ראש השנה	רצז
חידוש המעשים בראש השנה	שה
אורי וישעי	שט
האושר באמירת מלכויות	שיב

מִרְן הַגֵּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי דוֹד בְּלִיאֵכֶר זְצוּק"ל הַי"ד שִׂיז
אֶסְתַּכַּל בְּאוֹרֵייתָא וּבְרָא עֲלֵמָא שִׁכָּא
חִיצוֹנִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת (מֵאֲמֹר בַּעֲנִין הַשְּׂגָחָה) שִׁכְד
דְּרַכֵּי אֲבוֹת שִׁכְחָ
בְּחִירָה שֵׁל
עֵבֶר וְעֵתִיד בִּיציאת מצרים שֵׁלוֹ
גְּלוּלִיָּה שֶׁל חוֹלְשָׁה שְׁמָה
נִסִּים נִסְתָּרִים שְׁנָא
עֲנִין יציאת מצרים שְׁנוֹ
בֵּין שְׁמִיעָה לְשְׁמִיעָה שְׁנֹט
יציאת מצרים לדורות שְׁסָג
הַשְּׂגָחָה וּבִיטְחוֹן שְׁעַ
מִיֵּלֵי דְשְׁמַיָּא וּמִיֵּלֵי דְעֲלֵמָא שְׁצָג

מִרְן הַגֵּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יִשְׂרָאֵל יַעֲקֹב לְיוֹבְצֵי נִסְקֵי זְצוּק"ל הַי"ד תֵּא
כוֹחוֹת וְהִיפּוּכֵי כוֹחוֹת תֵּג
הַדְּרָךְ הַגְּבוּהָ תֵּיט
חֲכָם וְנִבּוֹן תִּכְט
וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם תִּלְד
הַפְּתַעַת הַשֶּׁכֶר תִּלְט
מִידוֹת תִּמָּא
קְטוֹנֹתֵי תִּמּוֹד

מִרְן הַגֵּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי אֲבֵרָהָם זְלִמְנָס זְצוּק"ל הַי"ד תִּנָּא
דְּרָךְ הַבִּיטְחוֹן תִּנְד
חַיֵּי הַחֲכָם תְּפִילָּה אֲרוּכָה תִּנְז

שכירת המידות תפג
רחמנא ליבא בעי תצג
ברכת ישראל תקיא
המטרה של סיפור יציאת מצרים תקיג
מידת הביטחון תקטז

הקדמה

בשבת והודאה לבורא יתברך, הננו שמחים להגיש בפני שוחרי תורת המוסר ולומדיה מקבץ מאמרים ושיחות בענייני אמונה וביטחון - מתורתו של מרן אדמו"ר הסבא מנובהרדוק וצוקללה"ה ותלמידיו המובהקים, שנקבו בשם: "כתבי הסבא ותלמידיו מנובהרדוק - אמונה וביטחון".

ראשון לכל, הצבנו את מאמרו הנפלא: "מדרגת האדם - בדרכי הביטחון", ובו מבואר היטב דרכי השגת האמונה וקיום הביטחון בה' - הלכה ולמעשה.

מאמר זה לקוח הינו מתוך ספר 'מדרגת האדם' הנמצא כעת בשלבי עריכה וההדרה מחדש - בדיוק כפי שיצאו מאמרי הספר במהדורה הראשונה לפני למעלה ממאה שנה.

מאמרי 'מדרגת האדם' יצאו אז בחוברות נפרדות, ע"פ כתיבתו והגהתו המדוקדקת של הסבא זצ"ל (כפי שמבואר זה היטב במאמרים: 'האלול האחרון בחיי אדמו"ר זצ"ל', וביצילו של הסבא זצ"ל' - הנמצאים בסופו של הספר 'כתבי הסבא מנובהרדוק - אלול ימים נוראים'). חוברות אלו ליוו את תלמידי נובהרדוק בכל המאורעות שעברו עליהם קרוב לשלושים שנה.

לאחר השואה, יזם תלמידו המובהק וחתנו ראש הישיבה הגאון רבי אברהם יפהין וצוק"ל, לאחד את כל החוברות לספר אחד שיקרא: 'מדרגת האדם השלם'. ואכן, בשנת תש"ז, במדינת ניו יורק, יצא ספר זה לאור. בהקדמת הספר מסביר ראש הישיבה זצ"ל, שהוא נתן לתלמידיו להעתיק את הספר הזה מחדש לכדי ספר שלם, ואף להסיר ממנו את הטעויות שהיו במהדורות הקודמים.

ואכן, נעשתה עבודה מקיפה וטובה. אך דא עקא, שבמעט מקומות הסירו או הוסיפו הם דברים שלא היו במהדורה הקודמת. כוונתם, כמובן, הייתה לטובה - בעבור שיוכלו הדור החדש שלא ידע את יוסף' ללמוד ולהגות בספר זה כראוי וכראוי לספר מוסר יסודי וחשוב כזה.

ואולם, המדפיסים הבאים שבאו לאחר מכן הגדילו לעשות, הוסיפו וגרעו, שינו והשמיטו מאותם חוברות הראשונות יתר על המידה.

יש וקטעים שלמים הוסרו ממקומם לחלוטין, או שישנו לבלי היכר. יש ופרקים שלמים עברו ממאמר למאמר אחר, וד"ל. למעשה, כל מהדיר עשה בספר זה כבשלו. אין ספק, שכוונתם הייתה לטובה. אך התוצאה היא, שאת אותה מהדורה ראשונה, שבה הגו מאות ואלפי תלמידי נובהרדוק כמעט שלושים שנה - בעשרות ישיבות נובהרדוק שהיו פזורות ברחבי העולם - אינה כבר בנמצא!

ועל כן, אזרנו חלצינו, ואמרנו לנפשנו לא עת לחשות. רבים הם המבקשים לטעום את טעמה הטוב והמועיל של דרכו ועבודתו המוסרית של מרן אדמו"ר הסבא זצ"ל, כפי שנשקפת ומבוארת היא היטב בספרו 'מדרגת האדם'; וספר זה כפי שיצא בחיי הסבא זצ"ל - אין! ואכן, כפייעתא דשמיא מרובה, נטלנו לידינו את אותם חוברות, כפי שיצאו במהדורה הראשונה, והדפסנו אותם כפי שנדפסו אז, מבלי להוסיף ומבלי לחסר מהם מאומה. מה שכן העזנו לעשות, זה הוספת מ"מ מדויקים ומלאים; חלוקה לקטעים; פיסוק; ותיקוני טעויות המוכחות לחלוטין.

בעת שסיימנו את המאמר הנ"ל: 'מדרגת האדם - בדרכי הביטחון', שעליו עבדנו בס"ד בראשונה - מיד הדפסנו והפצנו אותו, למען ייהנו רבים לאורו של מאמר נפלא ויסודי זה, שיש בו את דרכי עבודת והשגת הביטחון בבוא יתברך.

עתה, הננו מוסיפים נדבך חשוב בתורתו של מרן הסבא זצ"ל בענייני אמונה וביטחון. בכרך זה הננו מוסיפים מלבד מאמרו של אדמו"ר הסבא זצ"ל 'מדרגת האדם - בדרכי הביטחון', גם עוד כמה מאמרים על אמונה וביטחון מהסבא זצ"ל שנדפסו בחוברות אור המוסר וחיי המוסר, וגם את כתבי תלמידי המובהקים בעניינים נשגבים אלה.

במאמריהם ניתן למצוא ביאור רחב ועמוק לתורת רבם אדמו"ר הסבא מנובהרדוק. מבארים הם שם היטב את עומק עבודת האמונה ואת הגבהים אליהם ניתן להגיע בביטחון בה' יתברך.

המאמרים הללו נלקטו מתוך הקבצים שיצאו לאור בישיבות נובהרדוק בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה. באותה תקופה נפוץ היה הדבר מאוד בישיבות נובהרדוק להעלות על הכתב את דברי ראשי הישיבות והמנהלים הרוחניים - תלמידי הסבא זצ"ל; ואף היו הם מדפיסים זאת בעותקים רבים ומפיצים אותם בהיכלי ישיבות נובהרדוק הרבות שהיו באותם ימים.

בס"ד זכינו וחלק מחוברות אלו - שכבר כמעט ואין להשיגם - הגיעו לידינו, והננו שמחים לפרסם את השיחות הנדירות הללו בפרסום ראשון, לצד שיחות יותר ידועות, בעבור שתרבה הדעת בעניינים נצרכים והכרחיים אלה.

בהיות ומאמרים רבים נשנו בבית מדרשה של נובהרדוק בעניינים אלה, חשבנו שבכרך זה נביא בפני הלומדים רק חלק ממאמרים אלה. את אותם מאמרים של חלק מתלמידיו המובהקים של מרן הסבא זצ"ל, ועוד חזון למועד בכרכים הבאים להביא את מאמרי אמונה וביטחון ועוד משאר גדולי תלמידיו המובהקים ראשי ומנהלי הישיבות מנובהרדוק.

בכרך זה הבאנו את מאמרם של תלמידי אדמו"ר הסבא זצ"ל המובהקים:

מרן ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי אברהם יפהין זצוק"ל, חתנו של מרן הסבא זצוק"ל, ראש הישיבה נובהרדוק בביאליסטוק קודם המלחמה, ולאחר מכן ראש הישיבה נובהרדוק בניו-יורק.

מרן הגאון הצדיק רבי דוד בליאכר זצוק"ל הי"ד ראש הישיבה נובהרדוק במזריץ.

מרן הגאון הצדיק רבי ישראל יעקב ליובצ'נסקי זצוק"ל הי"ד, חתנו של מרן הסבא זצוק"ל מגדולי נובהרדוק, ולאחר מכן כיהן שנים רבות כמנהלה הרוחני של ישיבת אוהל תורה ברנוביץ אצל הגאון רבי אלחנן ווסרמן זצוק"ל הי"ד.

ומרן הגאון הצדיק רבי אברהם זלמנס זצוק"ל הי"ד, ראש הישיבה נובהרדוק בוורשה.

לחיבת הקודש הבאנו גם את האימרות ומעשים הנפלאים מהסבא זצ"ל בענייני אמונה וביטחון שהובאו בספר 'המאורות הגדולים' להגה"צ רבי חיים אפרים זייטשיק זצ"ל.

זכינו במכון 'דעת חכמה' לסייעתא דשמיא מרובה. זכינו בשנים האחרונות להו"ל כמה ספרים חשובים מתורתה של נובהרדוק: 'מדרגת האדם - בדרכי הביטחון'; 'ב' ספרי 'קובץ

שיחות מוסר' - שיחותיו ומאמריו של מו"ר הגה"צ רבי גרשון ליבמן זצוק"ל - מקים עולה של תורה ויראה במדינת צרפת למעלה מיובל שנים; ו'ספר הזיכרון לרבינו גרשון ליבמן זצוק"ל'.

זכינו לאחרונה להתחיל בהוצאת סדרת 'כתבי הסבא מנובהרדוק'; החלנו בענייני התשובה, ועתה, זוכים אנו בס"ד להעלות עלי ספר את 'כתבי הסבא ותלמידיו מנובהרדוק - אמונה ובטחון' חלק א'; ואנו תפילה, שנוכה וספר זה יגרום לחיזוק והתעלות באמונה ובביטחון - לכה"פ כפי ששאר הספרים הקודמים שיצאו לאור ע"י גרמו לחיזוק והתעלות ללומדים ולהוגים בהם, כפי ששמענו מפי רבים וטובים.

ובכלל, נושאים אנו תפילה, שנוכה לברך על המוגמר בקרוב, בהשלמת המטלה החשובה שנטלנו על שכמנו, לההדיר מחדש - כפי שביארנו לעיל - את כל יתר מאמרי 'מדרגת האדם', ובההדרת כל תורת נובהרדוק שישנה בכתובים.

מכון 'דעת חכמה':

מ א מ ר

מדרגת האדם

בררכי הבטחון

ממאמרי

אדמו"ר הגאון החסיד מוהר"י הורוויץ שליט"א

שדיבר בהשיבות, דנובוהרדק.

נלוו לזה ההחלטות שנתקבלו בהאספה הרביעית שהיתה

מישיבות נובוהרדק בהומל.

נערך ע"י

האגודה המרכזית בהומיל.

פאלטאווא

בדפוס „עקאנאמיע“ א. מ. ראבינאוויץ בהגאון

הצדיק מוה"ר אליהו דוד זצ"ל.

שנת תרע"ט לפ"ק.

ПОЛТАВА,

Типогр. „ЭКОНОМІЯ“ А. М. Рабиновича

Карповск. пер. № 4.

"מדרגת האדם - בדרכי הבטחון"

אמר שלמה המלך ע"ה: "בטח אל ה' בכל לבך ואל בינתך אל תשען" (משלי ג, ה). ופרש הגאון ז"ל שם במקומו וזה לשונו: 'בטח אל ה' בכל לבך': "הינו שיהיה לבך שלם במדת הבטחון, ולא במקצת הלב". ואל בינתך אל תשען': "שלא תאמר אבטח בה", אף אני מחיב לעשות ולהשען גם על שכלי - לכן אמר: 'אל תשען': אפלו בתורת משענת לא יהיה לך שכלך, אלא: 'בטח אל ה' בכל לבך'. וסוד הענין, שתהפך את לבך שיהיה 'בכל' אל ה', אז יברך ה' אותך בכל, והבן" עד כאן לשון הגר"א.

"וזהו כמו ששמעתי משמו על מה שאמרו (ר"ה כו:): "לא הווי ידעי רבנן מאי השלף על ה' יהבך והוא יכלכלך" (תהלים נה, כג). אמר רבה בר בר חנה, יומא חד הוה אולינא בהדי ההוא טיעא, הוה דרינא טונא, ואמר לי: שקול יהבך, ושדי אנמלאי".

והנה אי אפשר שלא הוי ידעי רבנן, וההוא טיעא ידע. אף הענין, שהיה להם ספק במדת הבטחון: אם צריך האדם לעשות בשכלו ויבטח בשם ה' שיעשה הטוב בעיניו; או שאין להשען כלל וכלל על מעשיו ושכלו. ואמרו: שודאי שצריך האדם לעשות בשכלו ולחזר אחר דבר הצריך, אף יבטח גם בשם ה'. ולכן קשה להם מלת "יהבך" - היה לו לכתב "צרכיך". וכיון שראו שרבה בר בר חנה הוי דרי טונא, והוא היה צריך לבקש ולתן דבר מה להטיעא שישל הטונא על הגמל, ולא כן היה, אלא שהטיעא בקש ממנו, ואמר לו: שקול מה שאתה צריך לתן לי ושדי אנמלאי.

אם כן, אפלו במה שאדם צריך לתן לחברו בעד הדבר, אם יהיה מן השמים, אז חברו יבקש ממנו שיעשה לו. ולכן שיף שפיר מלת "יהבך", פלומר,

אף בְּדָבָר שֶׁאַתָּה צְרִיף לַתֵּן שְׂכָר בְּעַד זֶה, אִם יִהְיֶה מִן הַשָּׁמַיִם, יִבְקָשׁוּ מִמֶּךָ לַעֲשׂוֹת לָךְ זֹאת, וְהִבֵּן” (הגה. מתלמידו הגדול הגרמ”מ משקלוב) עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.

מִכְרַח מְזֵה, שְׂאִין צְרִיף לְשׁוֹם סְבָה - אֶלֶּא מַה שֶּׁהוּא שְׁלוֹ, כָּא מַעֲצָמוּ בְּלִי שׁוֹם סְבָה; כְּפֶסֶק הַרְמָבָם (שמיטה ויובל פי”ג, יג) וְהַרְמָבָם (ויקרא כו, יא) - כְּפִי שְׂיִבְאָר לְקַמֵּן.

וְהִגָּה, בְּעַקֵּר מַהוּת הַבְּטָחוֹן, מְצִינּוּ שֶׁאֵמֵר הַנְּבִיא: “בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה’ וְהָיָה ה’ מִבְּטָחוֹ” (ירמיה יז, ז); “כֹּה אָמַר ה’ אֲרוּר הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בְּשׁוֹר זֶרְעוֹ וּמִן ה’ יִסּוֹר לְבוֹ” (שם שם ה). וְצְרִיכִין אָנוּ לְהִבִּין אֶת כָּפֶל הַלְשׁוֹן בְּשְׁנֵי הַפְּסוּקִים הָאֵלּוּ.

אָמְנָם, כְּשֶׁנִּתְבּוֹנֵן בְּמַהוּת הַבְּטָחוֹן, נִמְצָא כִּי הִיא טוֹבָה כְּפֹלָה:

הָאֲחַת: הִיא מְנוּחַת נַפְשׁוֹ מִכָּל טְרָדוֹת הָעוֹלָם. כִּי הוּא נִצָּל מִפְּזוּר הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ, וּמִלֵּהוּיּוֹת נוֹדֵד בְּגוּף וְנֶפֶשׁ בְּדֶרֶךְ שֶׁל סִפְנָה, וּבְאִמְצָעִים חֲמוּזִיקִים, אֲשֶׁר יוּכַל לְהַפְשִׁיל עַל יָדָם, וּלְהַשְׁבֵּר גַּם בַּחֲמַר, וּמִכָּל שֶׁפֶן בְּרוּחַ. וְאִם יֵשׁ לוֹ רַק עַל הַיּוֹם, אֵינּוּ דוֹאֵג דְּאֵגַת מְחַר, פֶּן וְאוּלַי יִחְסַר לוֹ - כִּי הוּא בְּטוּחַ אֲשֶׁר יִגִיעַ לוֹ כָּל צָרָכּוֹ בְּלִי הַתְּגַלְגְּלוֹת הַסּוּבוֹת, וְטִרַח הָעֲבוּדָה וְהָעֵמֶל, וְחַיִּים שֶׁל שְׁקָרִים וְרַמְאוֹת.

אֵינּוּ צְרִיף לְכֹלֹם, אֵינּוּ מִבְּקָשׁ לְהַתְּרִצוֹת לְבְּרוּאִים, וְאֵינּוּ מִחֲנִיף לָהֶם; וְאֵינּוּ מוֹכֵר כָּל דַּעְתּוֹ וְדַרְכּוֹ בְּעַד נִזְיֵד עֲדָשִׁים. אֶלֶּא, מִסִּיחַ דַּעַת מִכָּל שְׂאֵלוֹת הַחַיִּים, וְהוּא מִבְּטָח שְׁלֵא יִחְסַר לוֹ; וְהוּא אָדָם אֲשֶׁר מִתְּנַהֵג בְּקַרְיִירוֹת לְכָל תַּקּוּן אֲפִנִי מַצְבּוֹ הַחֲמָרִי, כִּי הוּא יוֹדֵעַ בְּרוּר, אֲשֶׁר לֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע עַל מַה שֶּׁגִּזַּר לוֹ הַבּוֹרָא - אֲפִלּוּ כַּחוּט הַשַּׁעֲרָה. וְגַם אִם יִאָּרַע חָ”ו עַת חֲרוּם, לֹא יִגִיעַ זֶה לְלִבּוֹ כָּלֵל - כִּי הוּא בְּטוּחַ אֲשֶׁר לֹא יִגִיעַ אֵלָיו.

וְנִמְצָא, שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בְּעוֹלָמוֹ בְּטַח, בְּלִי שׁוֹם דְּאֵגָה וְעֲצָבוֹת כָּלֵל, כִּי לֹא חָסַר לוֹ כְּלוּם. וְאֵינּוּ דוֹאֵג דְּאֵגַת מְחַר, כִּי הוּא מְרַגֵּשׁ בְּעֲצָמוֹ, שֶׁכִּינּוֹן שְׂיִשׁ לוֹ בְּטָחוֹן יֵשׁ לוֹ הַכֵּל; כִּי כָּל שְׂאֵלוֹת הַחַיִּים אֲשֶׁר יְבוֹאוּ אֵלָיו - אֶת הַכֵּל יִפְתּוֹר עִם גְּדֵרֵי הַבְּטָחוֹן.

והשנית: שיש לו דרך הבטחון. ואשר מה שיש לו הדרך של הבטחון - גדולה כמה וכמה נגד מה שיפתרו לו שאלות החיים שלו; כמו, שמעלת הגבורה של הגבור, היכול לנצח את כל העולם כלו - גדולה מהרוח ששיג בעד זה, אם מדינה אחת תתן לו ממון הרבה בעד מלחמתו, כי התשלומין, הן רק מקרה המעיד על מעלתו, ואין המקרה הזה לוקח הגבורה ממנו תמורת הכסף, אלא מעלתו נשארת לו בעצם. ועוד, שהוא משיג ממון רב בעד זה.

כן הבוטח, יש לו מלבד מנוחת הנפש מהמטרדיים המעכבים אותו, ומרתיחים את דמו בכל רגע - שזה נקרא רק תשלומין של הבטחון - יש לו העקרה, והוא הדרך של הבטחון.

גם אם יארע לו לפעמים חסרון של דבר מה שהוא, לא יעשה החסרון ריעותא בנפשו. כמו, מי שיש לו עסק גדול וקבוע, אין לו שום דאגה, אפלו אם יזדמן שיהיה יום אחד בלא פדיון; כי יודע, אשר העסק ישלם את הכל - והעתיד יכסה על ההנה. כן מי שיש לו דרך הבטחון, לא ישים לב גם כי יחסר לו יום אחד - ואפלו זמן מה - מה שצריך לו, ולא יתעם כלל, אלא יבטח בדרך המבטחת, כי תנחה אותו למה שטוב לו בעולמו ואחריתו בלי ספק; יען, כי הדרך הוא מקור החיים - ואיך יכול הוא בעצמו להיטיב לעצמו יותר מן הדרך שלו? ! ואדרבה, כל החיים שלו הם רק מן הדרך. וכמו כן, ישלים אתו כל שאלות החיים שלו.

ומי שיש לו דרך הבטחון - יש לו הכל, וכך ימיו הוא במנוחת הנפש, בלי טרח ועמל, ובלי שום בלבול הדעת; ובטוח, אשר כל דרכו הוא דרך החיים - לבטח כן בה'.

וזה שכפל הנביא ואמר (ירמיה יז, ז): "ברוך הגבר אשר יבטח בה'" - 'ברוך' בכל שאלות החיים שלו, כי ישיג את הכל בלי עמל וטרח, והוא ממלט את חיי החמר וחייה הרוח שלו בל ישברו על ידי ההשתדלות המזוקת. והעקרה הוא, מה שרק: "ה' מבטחו" - מה שיש לו על מי לבטח; כי ה' הוא נצחתי,

וממילא הבטחון הוא דבר נצחי, שלא יוכל לפל ולהבטל בשום פעם. פי הדרך הזה, לא יתפעל מכל המקרים - גם מאלה אשר יפוצצו גֶּשֶׁר של ברזל. מפני, שהדרך הזה חזק מכל חזק - ולא יקבל שנוי מכל דבר שבעולם בשום פעם.

ולעמת זה, הצד השני, הוא חסרון כפול. האחד: מה שיש לו פזור הנפש, והוא מכרח לסבן החמר, לסע בדרךכים המסכנים, או להשתמש באמצעים של שקר - אשר פחד מות תלוי בהם, אם יתודע גנבתו; או, שיעמל כל ימי חייו, עד אשר ימס כחו מיגיעתו הרבה. וכן, מאבד את הרוח שלו, שמפני השתדלותו יהיה מכרח לחנף לכל, ולכרע מלא קומתו לכל מי אשר יוכל להנות ממנו; ולחיות כל הימים חיי צער, שמא לא חנף היטב, ושמא לא כבד היטב, ופן תהיה טענה עליו, ופן לא יהיה שבע רצון ממנו. ואפלו אם מצד עצמו לא תהיה מניעה, מפינן שהוא תלוי באחרים, וגם האחרים תלויים באחרים, כל אחד על חברו וחברו בחברו - נמצא שאם ישיג אחד נפילה ממצבו, אז יפלו כל הנתמכים עליו.

ושנית: אפלו ישיג דבר מה - הלא דבר קטן הוא, והוא רק מקרה אשר לא יתמיד. ועל זה אמר: "ומן ה' יסור לבו" - שאין לו שום דרך ועסק נצחי, אלא הוא חי מן האויר, אשר אינו בטוח אפלו בזמן אחד מן הזמנים שיהיה לו; ובכל פעם הוא מפחד, אולי יסתפן בדרך, ואולי ימות ברעב, ואולי לא ימצא חן בעיני חבריו, ואולי דבר מי עליו - והגיד עליו חסרון אשר יזק על ידי זה. ונמצא, שכל ימיו הוא בכעס ומכאובים, אין לו חיים, ואין לו דרך בחיים - וחסר לו הכל; וחסר לו גם פן הדרך של הבטחון - המשלים את החסרונות.

ועוד, שהוא מפחד אפלו על מה שיש לו; כמו שאמר הכתוב (משלי יג, כה): "צדיק אכל לשבע נפשו וקטן רשעים תחסר" - כי הצדיק בעת שיש לו, אינו חושש על מחר, ואוכל לשבע; כי על מחר - יש לו דרך שלא לדאג דאגת מחר, אשר דרכו, דרך הבטחון ישלים אתו המחר, ואינו צריך היום לדאג עבורו. לא כן הרשע, אשר הוא חי על אתריות עצמו, וסומך על השתדלותו,